

The Fast of the Firstborn

1. מסכת סופרים כא:א

מנהג רבותינו שבמערב להתענות שלשת ימי צום מרדכי ואסתר פרודות... ולמה אין מתענין אותן בחדש ניסן, מפני שבאחד בניסן הוקם המשכן, ושנים עשר נשיאים הקריבו קרבנם לשנים עשר יום... כן לעתיד לבא עתיד המקדש להבנות בניסן... לפיכך אין אומרים תחנונין כל ימי ניסן, ואין מתענין עד שיעבור ניסן, אלא הבכורות שמתענין בערב הפסח

2. פסקי תשובות תע

סעי' א', שו"ע: הבכורות מתענים בערב פסח, זכר לנס שניצולו ממכת בכורות (טור, מובא במ"ב סק"א). ובברכי יוסף (סק"ז) שהוא משום פירסומי ניסא שניצולו הבכורים, והיה ראוי להתענות ביו"ט עצמו לפי שבבילי ט"ו היה הנס, אלא שביו"ט אסור להתענות לכן הקדימוהו ביום שלפניו. וקשה, וכי היכן מצינו שמתענים זכר לנס, אדרבה, לפירסומי ניסא עושין שמחה ויו"ט, לכן יש מפרשים את דברי הטור, כי בשעה שאמר משה רבינו ע"ה שימות כל בכור בארץ מצרים ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו, התענו בכורי ישראל שיהיו ניצולים, וכל אב התענה בשביל בנו הקטן שלא יענש בעוון אביו, ואף כי הבטיח להם משרע"ה "ולא יתן המשחית לבוא" וכו', בכ"ז צריכים היו לרחמי השי"ת, שלא יגרום עוונותיהם להיענש עם המצרים, לכן מתענים גם עתה בכורי ישראל זכר לתעניתם שהתענו בשנה שיצאו ממצרים.

3. שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תע

הבכורות מתענין בערב פסח, בין בכור מאב בין בכור מאם. ויש מי שאומר שאפילו נקבה בכורה מתענה, (ואין המנהג כן) (מהרי"ל)... ונהגין כשהאב בכור, האם מתענה תחת בנה הבכור כשעדיין קטן; ואם אין האב בכור, הוא מתענה בעד בנו עד שיגדל.

4. משנה ברורה סימן תע

בין בכור וכו' - שמכת בכורות היתה בכולם כדאיתא במדרש ומ"מ לגדול הבית לא הצריכו להתענות אע"פ שגם בהם היתה המכה.

שאפילו נקבה בכורה - שמכת בכורות היתה גם עליהן כדאיתא במדרש:

ואין המנהג כן - שהתורה לא נתנה קדושת בכורות לנקבה לשום דבר:

5. ילקוט יוסף סימן תע:ב

בדורות אלו שירדה חולשה לעולם, והתענית גורמת להפרעת עריכת הסדר בבילי הפסח כמצותו, ושתיית ארבע כוסות, ואכילת מצה ומרור וכו', נהגו הבכורים להקל להפסיק התענית על ידי השתתפות בסעודות מצוה, כגון סעודת סיום מסכתא, וסעודת חתן וכלה בתוך שבעת ימי המשתה, וסעודת ברית מילה ופדיון הבן, ויש להם על מה שיסמוכו. ואין הבכורים צריכים להשלים ולהתענות יום אחר לאחר הפסח.

6. פסקי תשובות תע:ח, י

- ומקילים עוד: **א.** להקדים או לאחר את סיום המסכת עד ערב פסח. **ב.** שכל המתפללים והנאספים בביהמ"ד משתתפים בסיום, אף שאין להם שייכות עם המסיים ובשאר ימות השנה לא היו משתתפים בשמחתו, מ"מ בער"פ מקילים ושומעים הסיום ואוכלים ושותים עמו (ע"ע להלן אות י"א) ופוטרים עצמם מהתענית. **ג.** אף כי בשאר ימות השנה אינו עושה סעודה כשמסיים מסכת, מותר לערוך סעודה בער"פ.
- ובכלל זה גם מסכתא מתלמוד ירושלמי וסדר שלם מששה סדרי משנה, וכל זה כשלומד ומבין את לימודו ולא בקריאה בעלמא.

- ובענין סיום מסכת אחת משה סדרי משנה, אם לומדו בעיון עם הרע"ב ותוס' יו"ט, כך שיש לו שמחה בגמר מסכת, יכול לעשות סיום וסעודת מצוה.
- וכמו כן בסיום ספר נביא אחד מכ"ד ספרי תנ"ך, שאם למדוהו בהבנה עם פירוש מאחד מפירושי רבותינו הראשונים וכשמסיימים אותה יש שמחה של מצוה, אפשר לערוך סעודת מצוה.
- אמנם מסכת משניות וספר נביא ההיתר הוא רק כשהלימוד לפי תומו ונמשך איזה זמן, אבל אם לומד תוך איזה שעות במיוחד כדי לעשות סיום בער"פ (אף אם לומד עם המפרשים) אין לעשות ע"ז סיום וסעודת מצוה אם לא בשעת הדחק, אבל מסכת גמרא בבלי או ירושלמי מותר מדינא לעשות סיום אפילו אם לומדו במיוחד כדי לעשות סיום, ואפילו על מסכתות קטנות כמסכת כלה, סופרים, אבות דר"נ וכדו', ובתנאי שמבין את לימודו ולא כקריאה בעלמא.
- ונחלקו דיעות הפוסקים אם הוא לעיכובא, יש אומרים שאין השומעים נקראים משתתפים בשמחת הסיום, אא"כ שומעים ומבינים את מה שאומרים מסיום המסכת, אבל אם לא שמעו את סיום המסכת או שהם ע"ה ואינם מבינים את הנאמר, אע"פ שמשתתפים בסעודה לאו כלום הוא, ויש הכותבים שהמנהג להקל שאף בכורים שהם ע"ה ואינם מבינים, אם הם אנשים יר"ש ותמימים ושמחים הם בשמחתו של הת"ח שסיים, נחשבים כמשתתפים בסיום. וכן מי שלא היה בעת הסיום רק בא בעת הסעודה, אם מסייע בעשיית הסעודה מועיל להחשיבו כמשתתף בשמחת הסיום ונפטר מהתענית.

Rabbi Joseph B. Soloveitchik, *Festivals of Freedom*, p. 136-148

younger ones. In the parental home, the seven-year-old can order around the five-year-old, and the twelve-year-old can order around an eight-year-old sibling. In the patriarchal society of antiquity, the father was the supreme law simply because he was the strongest and could use force. It was a slave society, and cruel tyranny reigned from the old man at the top straight down to the bottom of the societal pyramid. The Hebrews were slaves in Egypt, but they were slaves not only to Pharaoh. Defenseless and weak, they were subjected to the brutality and cruelty of every official and every person who wielded power in Egypt, everyone who was stronger than they were. *Bekhor* represents not only the oldest but the strongest, the one who exercises power. The whole society of Egypt consisted of tyrants and slaves. The old man ruled over the entire family, the oldest son over his younger brothers.

On the night of Passover, the Almighty smote the firstborn, which means those who were born first and exercised brutal authority and compelled people to comply with their will. Every one of them was a master of slaves. God also punished their gods, because if a nation is punished, the philosophy of the people must also be destroyed. If somebody is punished but his philosophy is not refuted, he will repeat the same mistake. "The Lord executed judgments upon their gods" (Num. 33:4). This means that on the night of Passover, God punished the whole ideology of slavery, of oppressing through force and violence, of ruling people through fear.

The Jewish Philosophy of the Firstborn

There is no doubt that Judaism recognized the unique position of the *bekhor* and the role he plays within the household. However, the fact of primogeniture was not considered to be a source of power in Judaism. The oldest and strongest does not deserve a special status of authority among his younger siblings. Rather, every firstborn has a special status of holiness: "Sanctify to Me every firstborn who opens the womb" (Ex. 13:2).

The birth of every child is an important event for the parents, yet it is the birth of the first child that opens the closed existential community of the married couple to a newcomer. From now on, it is an open and hospitable community. The concerns of the parents encompass someone else. The firstborn, while an infant, is a source of immeasurable pleasure and happiness to the parents. The phrase "*petur kol rehem*, every firstborn who opens the womb" (Ex. 13:2) is symbolic of this. The *bekhor* opens the womb and opens something else too—the community of his father and mother. The firstborn precipitates their love and devotion to each other—and their dedication to the community. When a third person intrudes upon the two who were too busy with themselves, they suddenly discover that there is someone else with whom they should be concerned.

The firstborn child is enjoyed more than the other children. And if the happiness the parents derive from the firstborn exceeds that which they derive from the other children, then the claims of God are more specific to this child, because he is

precious in a special way. He belongs completely to the Almighty, and whatever belongs to Almighty precipitates *kedushah*. "Sanctify to Me every firstborn who opens the womb, among man and beast, it is Mine" (Ex. 13:2). God claims the firstborn, the most precious possession, for Himself. That is why the child is sanctified, and that is why we have the mitzvah of *pidyon haben*, redemption of the firstborn.

In a word, the Judaic and Egyptian concepts of *bekhorah* are mutually exclusive. On the night of the fifteenth of Nisan, the Judaic concept emerged victorious and the Egyptian one was defeated. Indeed, the main conflict between Egypt and Israel, between Pharaoh and Moses, centered around idea of *bekhorah* and whether the *bekhorah* gives power or *kedushah*.

